

Dr. J.-G. Rozoy, *Typologie de l'Épépaleolithique (Mésolithique) franco-belge*, în „Bulletin de la Société archéologique champenoise”, Compiègne, 1978, 120 p. cu figuri, tabele și grafice.

Numărul editat special pentru luna iulie 1978 al Buletinului Societății arheologice din Champagne publică, în a doua ediție, tipologia epipaleoliticului (mezoliticului) franco-belgian (prima ediție fusese publicată în anii 1966—1969 în Buletinul Societății preistorice franceze). În noua versiune, materialele publicate de dr. J.-G. Rozoy, singur sau în colaborare, sînt retipărite într-un volum unitar, cuprinzînd șase studii, fiecare cu bibliografia și ilustrația corespunzătoare.

În introducerea (autor dr. J.-G. Rozoy) se fac unele referiri la direcțiile cercetării acestei perioade, prin crearea, în 1966, a Grupului de studiu al mezoliticului, compus din prestigioși paleoliticieni francezi: Cl. Barrière, R. Daniel, H. Delporte, M. Escalon de Fonton, R. Parent, J. Roche, dr. J.-G. Rozoy, J. Tixier, E. Vignard, colectiv numit ulterior Grupul de studiu al epipaleoliticului, care, imbinînd munca personală (= rapiditate) cu cea colectivă (= rigurozitate), a ajuns la rezultate remarcabile.

Autorul prezintă îmbunătățirile aduse listelor tipologice publicate în prima ediție, propunînd corecturile necesare după alți zece ani de cercetare științifică în acest sens. De asemenea, este publicată noua versiune a listei-tip, care cuprinde „Feuille de relevés (recto)”, conținînd 119 tipuri de unelte cunoscute pînă în prezent, și „Feuille de relevés (verso)”, care se referă la materia primă și variantele unor piese.

Pentru o utilizare judicioasă și corectă a tipologiei stabilite de dr. Rozoy, se impune ca, în întocmirea graficelor proprii, fiecare cercetător să folosească același model de foaie.

Primul studiu propriu-zis, „Încercarea de adaptare a metodelor statistice la epipaleolitic (mezolitic). Lista-tip provizorie și primele rezultate” (autor dr. J.-G. Rozoy) se referă la posibilitățile utilizării metodei statistice, creată de prof. F. Bordes, la studiul utilajului litic epipaleolitic, îndeosebi a tardenoazianului. Autorul consideră că, pentru majoritatea arheologilor, studiul statistic constituie baza indispensabilă, cu atît mai mult cu cît cea mai mare parte a locuirilor tardenoaziene nu păstrează decît uneltele de piatră, fauna și alte vestigii arheologice

fiind distruse de condițiile de mediu. Dr. Rozoy afirmă cu multă justețe că, folosînd metoda statistică, trebuie să luăm în considerație tehnologia de fabricație a uneltelor și nu tehnologia utilizării lor. Pe aceste considerente autorul susține că fiecare tip de uneltă trebuie să primească mai întîi o definiție morfologică și tehnologică, după care se pot alcătui „liste de tipuri”, care, reunite și ordonate pe grupe, devin „lista-tip”. Propunînd cîteva definiții prealabile dr. J.-G. Rozoy face cunoscută lista-tip provizorie a epipaleoliticului (mezoliticului) franco-belgian, cuprinzînd 115 tipuri de piese, pentru marea majoritate prezentînd și definiții lapidare sau principalele caracteristici morfotipologice. Încadrarea unor unelte neolitice în lista-tip a epipaleoliticului o considerăm justă, întrucît, în majoritatea cazurilor, în stațiunile tardenoaziene, fie că sînt sau nu suprapuse de locuiri neolitice, apar și unelte care, tipologic, aparțin acestei epoci.

În încheierea acestui important studiu, dr. Rozoy afirmă: „Aplicarea tipologiei statistice la industriile epipaleolitice (mezolitice) este, deci, nu numai posibilă, ci și fructuoasă: ea facilitează înțelegerea mecanismelor evolutive ale acestor industrii, permite reintegrarea stratigrafică a descoperirilor izolate, pune în evidență tehnologiile și, deci, relațiile între grupele umane”.

Următorul studiu, preluat integral din Bulletin de la Société Préhistorique Française, se referă la uneltele comune și lamelele „à bord abattu”, în care sînt discutate, cu definiții mai largi și caracteristici proprii, principalele 9 tipuri de gratoare, grupa așchilor retușate (în care sînt incluse racloarele și raclettele), străpungătoarele și burinele, piesele „émoussée” și „esquillée”, apoi seriile de lame și lamele, cu subtipurile respective.

Un alt studiu, semnat de R. Daniel și dr. J.-G. Rozoy, tratează problema diverselor tipuri de armături tardenoaziene cu baza neretușată. Este vorba de patru tipuri de piese: 1, virfuri retușate pe o singură latură (numite și virfuri cu retușe unilaterale); 2, virfuri cu trunchiere foarte oblică; 3, virfuri cu două laturi retușate abrupt; 4, virfuri scurte cu baza neretușată (virfuri pe așchii sau lamele, dar foarte scurte).

Numite de unii paleoliticieni francezi „microlithes à dos”, de alții „pièces de techniques”, autorul prezintă și definiția dată virtuților de către F. Bordes, fondatorul tipologiei statistice: „j'appelle pointe un objet pointu”, precizând particularitățile morfologice (unghiul de desprindere, axul de simetrie etc.) pentru ca o piesă să poată fi numită „virf”.

De o importanță cu totul deosebită considerăm a fi ilustrarea fiecărui tip de armături tardenoaziene cu baza retușată, pentru o cit mai deplină cunoaștere și însușire a formelor și tipologiei acestor unelte. Dar, așa cum se precizează în finalul studiului, această clasificare este provizorie și ea va putea fi remaniată sau îmbogățită pe baza unor noi descoperiri, sau printr-o cunoaștere mai temeinică a obiectelor luate în studiu.

Penultimul capitol al volumului, semnat de dr. Rozoy, cuprinde mai multe părți, dintre care prima, având ca obiect virtuțile tardenoaziene cu baza retușată, tratează, de fapt, piesele geometrice: segmente de cerc, triunghiuri, trapeze, alături de care diferiți arheologi au considerat și unele virtuți de săgeată (unelte cu virful ascuțit prin retușare), pe care le-au numit „virfuri de...” (adăugând un nume de loc sau de persoană), motiv pentru care același tip de piesă a primit denumiri diferite: pointe du Tardenois, pointe de Vielle, pointe de Sonchamp (în Franța), pointe de Zonhoven (în Belgia), pointe de Horsham (în Anglia) etc.

Pornind de la definiția dată de F. Bordes unei unelte de tipul „virf”, dr. Rozoy o adaptează mezoliticului: „o microlită ascuțită (în Franța, unghiul virfului fiind sub 45°), prezentând o bună simetrie fie prin constituția sa, fie prin prezența unei baze intenționat adaptate, axul de simetrie trecând prin virf” (p. 62).

Autorul se ocupă pe larg și de celelalte tipuri de virtuți cu baza retușată, care fac seria în tardenoazianul francez: pointe de Sauverre, pointe à retouches couvrantes, lamelles Montbani, pentru care deosebește mai multe subtipuri, adăugând la fiecare definiția, caracteristicile morfologice și ilustrația proprie.

Ultimul studiu, semnat tot de dr. J.-G. Rozoy, are ca obiect materialul neprelucrat (brut) și microburinele epipaleoliticului (mezolitiului) franco-belgian. În aceste categorii,

autorul include lamele și lamelele, așchiile, nucleele și microburinele, cu stiluri proprii de debitaj (tip Coigny, Montbani și Rouffignac), sau cu subvarianțele respective. Constatăm, astfel, că principalele tipuri de nuclee: unipolar, piramidal, prismatic, cu desprinderi crucișe, globular, inform, caracteristice pentru paleoliticul mijlociu și superior, apar și în epipaleolitic. În ceea ce privește microburinele, deosebit de interesantă ni se pare descrierea modului de debitaj, îndeosebi prin ceea ce autorul numește „lateralizarea microburinelor” — realizarea lor prin scobituri jumătate, care sînt adincite pînă la cel puțin jumătate din lățimea lamei, fracturarea ei devenind, astfel, ușor de realizat. Acest mod de cioplire este ilustrat și prin desene foarte bine executate, iar pentru întocmirea tipologiei lor autorul prezintă situația de fapt, pe baza descoperirilor de la Sébouville.

Realizat în condiții grafice deosebite, cu o ilustrație excelentă, volumul prezentat aici constituie o realizare de primă importanță a școlii paleolitice franceze. După redactarea listelor tipologice pentru paleoliticul inferior și mijlociu (autor F. Bordes) și pentru paleoliticul superior (D. de Sonneville-Bordes și J. Perrot) activitatea laborioasă a Grupului de studiu al epipaleoliticului este valorificată de unul dintre membrii săi, prin studiile reunite într-un volum special. Utilitatea tipologiei epipaleoliticului a fost reclamată, așa cum arată autorul în prefața la ediția a doua, de mai mult de jumătate din specialiștii epocii paleolitice. Folosirea metodelor statistice și tipologice, create de F. Bordes, se impune astăzi în cercetarea științifică a utilajului paleolitic, pentru care s-au realizat și la noi studii deosebit de valoroase. În ceea ce privește utilizarea tipologiei epipaleoliticului, stabilită de dr. J.-G. Rozoy, menționăm studiile referitoare la tardenoazianul de la Icușeni, jud. Botoșani, și la cel de la Lapoș (Al. Păunescu, *SCIVA*, 30, 1979, 2, p. 239 — 252 și 30, 1979, 4, p. 512 — 517), urmat de reevaluarea, după aceeași metodă, a altor descoperiri epipaleolitice de pe teritoriul țării noastre.

Vasile Chirica